

Alius Avčininkas
Laima Namajušienė
Aušra Smaleckienė

VADOVĖLIS

8

LITERATŪRA

| 2 DALIS

TURINYS

III TEMA. JAUNUOLIAI RIBINĖSE SITUACIJOSE • 4

1 SKYRIUS. Žmogui tenkantys istorijos iššūkiai. Gyvenimo vertė • 6

1. Kodėl žmonės rašo dienoraščius? *Anos Frank „Dienoraštis“*. Dienoraštis • 6
2. Ką gali paliudyti dienoraštis? *Anos Frank „Dienoraštis“*. Dokumentinis pasakojimas • 11
3. Kaip dienoraštis padeda pažinti save? *Anos Frank „Dienoraštis“*. Veikėjo charakteristika • 15
4. Ar tiesa padeda išpirkti kaltę? *Ichoko Mero „Geltonas lopas“*. Problema • 19
5. Kas padeda nelaimėje? *Ichoko Mero „Geltonas lopas“*. Autobiografinis pasakojimas • 24

• 1 skyriaus apibendrinimas. Kontrolinis įsivertinimas • 28

2 SKYRIUS. Asmeninė patirtis ir dokumentinio pasakojimo savitumas • 32

1. Kaip kančia augina žmogų? *Dalios Grinkevičiūtės „Lietuviai prie Laptevų jūros“*. Memuarai • 32
2. Kas padeda išlikti žmogumi sudėtingomis gyvenimo sąlygomis? *Dalios Grinkevičiūtės „Lietuviai prie Laptevų jūros“*. Vertybės • 37
3. Kodėl svarbu neprarasti tikėjimo? *Rūtos Šepečio „Tarp pilkų debesų“*. Kūrinio kontekstas • 43
4. Kokios žmogaus galimybių ribos? *Rūtos Šepečio „Tarp pilkų debesų“*. Vertybių konfliktas • 48
5. Kodėl svarbu likti ištikimam savo įsitikinimams? *Joanos Ulinauskaitės-Mureikienės „Likimo išbandymai“*. Pasipriešinimo literatūra • 52

• 2 skyriaus apibendrinimas. Kontrolinis įsivertinimas • 56

3 SKYRIUS. Moralinės laikysenos ir tvirtumo šaltiniai prievartos pasaulyje • 60

1. Ką reiškia būti kitokiam? *Vandos Juknaitės „Tariamais iš tamsos“*. Pokalbių knyga • 60
2. Kas padeda įveikti sunkumus? *Vandos Juknaitės „Tariamais iš tamsos“*. Autoriaus tikslai • 66
3. Ką reiškia būti nereikalingam? *Gendručio Morkūno „Iš nuomšiko gyvenimo“*. Veikėjo būseną • 70
4. Kaip elgtis susidūrus su neteisybe ir klaida? *Gendručio Morkūno „Iš nuomšiko gyvenimo“*. Veikėjo apsisprendimas • 75

• 3 skyriaus apibendrinimas. Kontrolinis III temos įsivertinimas • 80

SUTARTINIAI ŽENKLAI

IV TEMA. JUOKO PRASMĖ • 84

1 SKYRIUS. Ironiškas santykis su savimi ir pasauliu • 86

1. Kada baigiasi vaikystė? *Sauliaus Šaltenio „Riešutų duona“*. Kūrinio simbolika • 86
2. Kaip papasakoti savo gyvenimą? *Sauliaus Šaltenio „Riešutų duona“*. Ironija (autoironija) • 90
3. Kodėl literatūrai svarbus žmogaus vidinis pasaulis? *Sauliaus Šaltenio „Riešutų duona“*. Veikėjo vidinis pasaulis • 95
4. Kada suaugusieji būna juokingi? *Vytautės Žilinskaitės „Jeigu įropotų krokodilas“*. Humoreska • 100
5. Kodėl draugiškas juokas virsta pikta pašaipa? *Vytautės Žilinskaitės „Elegantiška moteris“, „Nesėkmė“*. Sarkazmas • 104

• 1 skyriaus apibendrinimas. Kontrolinis įsivertinimas • 109

2 SKYRIUS. Ironija, atskleidžianti gyvenimo dramatiškumą ir paradoksalumą, padedanti priešintis absurdui ir apsiginti • 113

1. Kodėl norisi juoktis, bet bausi? *Juozo Erlicko „Po arabų bent vieną – į kambarį kiekvieną!“* Absurdas ir groteskas • 113
2. Ką atskleidžia gyvenimo paradoksai? *Juozo Erlicko tekstai*. Paradoksas • 118
3. Kas padeda įveikti sunkumus? *Romeno Gari „Aušros pažadas“*. Stiliaus individualumas • 121
4. Kaip galima pasipriešinti absurdui? *Romeno Gari „Aušros pažadas“*. Kūrinio vertybės • 125

• 2 skyriaus apibendrinimas. Kontrolinis įsivertinimas • 129

3 SKYRIUS. Humoras. Komiško pasakojimo ypatumai • 132

1. Kokia yra juoko prasmė? *Gotfrydo Augusto Biurgerio „Baronas Miunhauzenas“*. Komizmas ir humoras • 132
2. Kodėl siekiama įtikinamai meluoti? *Gotfrydo Augusto Biurgerio „Baronas Miunhauzenas“*. Hiperbolė komiškame tekste • 137
3. Kodėl juokas yra žmogaus savastis? *Džeimso Kriuso „Timas Taleris, arba Parduotas juokas“*. Realybė ir fantastika apysakoje • 142
4. Kam kartais praverčia juokas? *Džeimso Kriuso „Mano prosenelis, herojai ir aš“*. Komiškumas ir dramatiškumas • 147

• 3 skyriaus apibendrinimas. Kontrolinis IV temos įsivertinimas • 151

• Vadovėlio apibendrinimas „Kiek aš paaugau?“ • 154

PRIEDAI

- Privalomų ir rekomenduojamų perskaityti kūrinių sąrašas pagal Lietuvių kalbos ir literatūros pagrindinio ugdymo bendrąją programą • 157
- Kaip skaityti • 157
- Pristatome pasirinktą knygą • 169
- Žinių aplankas • 160
- Sąvokų žodynelis • 170

III TEMA. JAUNUOLIAI RIBINĖSE SITUACIJOSE

► Savarankiškai skaitysite ir sutartu būdu pristatysite (p. 159) pasirinktą knygą.

1 SKYRIUS. Žmogui tenkantys istorijos iššūkiai. Gyvenimo vertė

Tyrinėsite:	Pasirinktu būdu (p. 157–158) skaitysite ir nagrinėsite:	Aiškinsitės ir mokysitės:	Kursite:	Įsivertinsite:
<ul style="list-style-type: none"> • kodėl žmonės rašo dienoraščius; • ką gali paliudyti dienoraštis; • kaip dienoraštis padeda pažinti save; • ar tiesa padeda išpirkti kaltę; • kas padeda nelaimėje. 	<p>Anos Frank „Dienoraščio“ ištraukas; Icchoko Mero novelių apysaką „Geltonas lopas“.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kas yra dienoraštis, kokie jo bruožai, rašymo tikslai, raiška; kas yra veikėjo charakteristika, charakterio raida; kas yra novelė, novelių apysaka; kas yra motyvas, problema; kas yra dokumentinis ir autobiografinis pasakojimas; kas būdinga administraciniam ir publicistiniam stiliui; • vertinti žymių žmonių dienoraščių išliekamąją vertę; nagrinėti literatūros kūrinius, suvokti juos kaip skirtingų istorinių laikotarpių, žmonių santykių, jausmų ir vertybių šaltinius; pasakoti apie veikėją pagal schemą; lyginti skirtingų funkcinių stilių kūrinių turinį ir raišką; pagrįsti savo nuomonę asmenine ir kultūrine patirtimi; pasakoti remdamiesi istoriniu kontekstu. 	<ul style="list-style-type: none"> • detalų vienos savo dienos dienoraštį; • internetinį dienoraštį (tinklaraštį); • rišlų pasakojimą apie kūrinio veikėją; • pranešimą apie Lietuvos žydų likimą Antrojo pasaulinio karo metais; • prašymą suteikti Pasaulio tautų teisuolio vardą; • samprotavimo rašinio „Kada suvokiama tikroji gyvenimo vertė?“ pastraipą. 	<ul style="list-style-type: none"> • ką gebate pasibaigus pamokai (1–2–3); • per 1 skyriaus pamokas įgytas žinias ir gebėjimus (baigus skyrių); • kaip sekėsi mokytis (1 skyriaus refleksija).

2 SKYRIUS. Asmeninė patirtis ir dokumentinio pasakojimo savitumas

Tyrinėsite:	Pasirinktu būdu (p. 157–158) skaitysite ir nagrinėsite:	Aiškinsitės ir mokysitės:	Kursite:	Įsivertinsite:
<ul style="list-style-type: none"> • kaip kančia augina žmogų; • kas padeda išlikti žmogumi sudėtingomis gyvenimo sąlygomis; • kodėl svarbu neprarasti tikėjimo; • kokios žmogaus galimybių ribos; • kodėl svarbu likti ištikimam savo įsitikinimams; • tremties ir egzodo literatūra. 	<p>Dalios Grinkevičiūtės atsiminimų knygos „Lietuviai prie Laptevų jūros“ ištraukas; Rūtos Šepečio romaną „Tarp pilkų debesų“; Joanos Ulinauskaitės-Mureikienės atsiminimų knygos „Likimo išbandymai“ ištrauką „Lemtingi gyvenimo posūkiai“.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kas yra memuarai ir pasipriešinimo literatūra; kokios yra svarbiausios vertybės, kas būdinga vertybių konfliktui; kas yra kūrinio ir biografinis kontekstas; • aptarti individo ir bendruomenės interesų konfliktą, kūrinio veikėjo vidinį konfliktą ir vertybių konfliktą; išsakydami savo nuomonę apie perskaitytą kūrinių, jį vertindami apibūdinti veikėjus, lyginti ir vertinti jų charakterius, idėjas, požiūrius ir vertybes; remdamiesi kontekstu nagrinėti kūrinius; remdamiesi skaitytais tekstais rašyti įvairius kūrybinius darbus, vertinti kūrinių, išsakyti savo nuomonę žodžiu ir raštu; atlikdami tiriamuosius darbus aptarti Lietuvos kultūros reiškinius ir asmenybes. 	<ul style="list-style-type: none"> • pranešimą konferencijai „Žmoniškumo pamokos literatūroje“; • samprotavimo rašinio „Jeigu žmogus puoselėtų šias vertybes, pasaulis būtų...“ pastraipą; • samprotavimo rašinio „Ar visada žmogus vertina tikruosius dalykus?“ pastraipą; • veikėjos gynimosi kalbą; • samprotavimo rašinį „Buvimas žmogumi – vienintelė galimybė išgelbėti pasaulį“. 	<ul style="list-style-type: none"> • ką gebate pasibaigus pamokai (1–2–3); • per 2 skyriaus pamokas įgytas žinias ir gebėjimus (baigus skyrių); • kaip sekėsi mokytis (2 skyriaus refleksija).

3 SKYRIUS. Moralinės laikysenos ir tvirtumo šaltiniai

Tyrinėsite:	Pasirinktu būdu (p. 157–158) skaitysite ir nagrinėsite:	Aiškinsitės ir mokysitės:	Kursite:	Įsivertinsite:
<ul style="list-style-type: none"> • ką reiškia būti kitokiam; • kas padeda įveikti sunkumus; • ką reiškia būti nereikalingam; • kaip elgtis susidūrus su neteisybe ir klaida. 	<p>Vandos Juknaitės pokalbių knygą „Tariamas iš tamsos“; Gendručio Morkūno apysaką „Iš nuomšiko gyvenimo“.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kas yra apysaka, kuo ji skiriasi nuo romano; koks gali būti veikėjo apsisprendimas, kokios priežastys jį lemia, kaip poelgiai atskleidžia asmenybės vertę; kokį poveikį skaitytojui daro dokumentinis tikslumas, atvirumas, kalbėjimas vaiko vardu; kaip perteikiama veikėjo būseną, kaip atskleidžiama skaudi patirtis problemų literatūroje; ką reiškia būti nereikalingam, gyventi be šeimos; • aptarti veikėjų paveikslus, aiškintis jų elgesio motyvus; apibūdinti kūrinio prasmę, veikėjų jausmus, vertybes; nagrinėti, kas likimo nuskriaustam žmogui teikia stiprybės; apibūdinti meninę pokalbių knygos raišką, aptarti stiliaus savitumą, argumentuoti perteikti savo požiūrį žodžiu ir raštu; formuluoti problemas, teiginius, pagrįsti juos argumentais, rašyti samprotavimo pastraipą, rašinį. 	<ul style="list-style-type: none"> • tyrimo klausimus apie kitokius žmones, tyrimo apibendrinimą ir pristatymą; • dienoraščio puslapį; • pasakojimą apie veikėjo išgyvenimus; • knygos ištraukos scenarijų; • samprotavimo rašinio „Atsakomybė brandina žmogų“ pastraipą; • samprotavimo rašinį „Koks žmogus yra stiprus?“ 	<ul style="list-style-type: none"> • ką gebate pasibaigus pamokai (1–2–3); • per 3 skyriaus pamokas įgytas žinias ir gebėjimus (baigus skyrių); • kaip sekėsi mokytis (III temos refleksija).

1 SKYRIUS. Žmogui tenkantis istorijos iššūkiai. Gyvenimo vertė

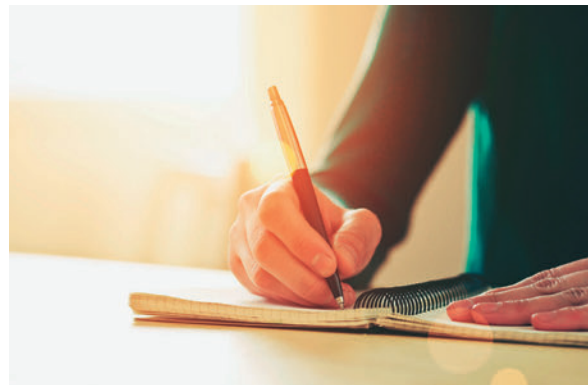
1. Kodėl žmonės rašo dienoraščius?

Anos Frank „Dienoraštis“ Dienoraštis

Dienoraštis – autobiografinio ir dokumentinio pobūdžio žanras. Jis vilioja laisvos raiškos galimybes ir siūlo autoriui natūralią **kompozicinę struktūrą** – *chronologinį principą*. Dienoraščio ypatybė yra ta, kad jis pirmiausia rašomas sau, todėl metų metus gali nejudinamas išgulėti žmogaus stalčiuje, dažnai taip ir neišvysdamas dienos šviesos.

Rimantas Glinskis

- Paaiškinkite, kodėl dienoraštį įdomu skaityti ir pačiam autoriui, ir kitiems žmonėms.
- Išsiaiškinkite, ką reiškia *kompozicinė struktūra, chronologinis principas*.
- Kuris iš nurodytų požymių būdingas tik dienoraščiui?
- Vienu žodžiu apibūdinkite dienoraščio raišką.

1. Kuo vertingas Anos Frank „Dienoraštis“?

Ana Frank (1929–1945) – nacių nužudyta žydė mergaitė.

Gimė Vokietijoje, Frankfurte prie Maino. Kai į valdžią atėjo Hitleris, šeima emigravo į Olandiją ir apsigyveno Amsterdame. Greitai žydai pradėti persekioti ir šioje šalyje. Nuo 1942 m. liepos Frankų šeima ir dar keturi asmenys, padedami patikimų bičiulių, glaudėsi ankštoje slėptuvėje, kurią įrengė palėpėje už Anos tėvo kontoros. Čia Ana rašė dienoraštį – chronologiškai registravo slėptuvės gyventojų kasdienybę, atskleidė savo ateities svajones, pirmosios meilės išgyvenimus. Šis dienoraštis yra ir istorinis nacių bei jų bendrininkų žiaurumo liudijimas.

Praėjus daugiau nei dvejiems slapstymosi metams, 1944 m. rugpjūčio mėnesį kažkas išdavė slėptuvę ir visi jos gyventojai atsidūrė koncentracijos stovykloje. Išgyveno tik Anos tėvas. Ana mirė 1945 m. Bergen-Belzeno koncentracijos stovykloje nesulaukusi šešioliktojo gimtadienio. Otas Frankas visą gyvenimą paskyrė dukters dienoraščiui leisti. Pirmas leidimas pasirodė 1947 m. Knyga iškart sulaukė didžiulio populiarumo.

Ana Frank

2. Skaitydami Anos Frank „Dienoraščio“ ištraukas išsiaiškinkite, kas paskatino Aną rašyti dienoraštį.

Ana Frank Dienoraštis

Ištraukos

1 tekstas

1942 m. birželio 12 d.

Viliuosi, kad tau galėsiu patikėti viską, net tai, ko nesu dar niekam patikėjusi. Tu būsi man didelė parama.

1942 m. birželio 20 d., šeštadienis

Rašyti dienoraštį – keistas užsiėmimas tokiai kaip aš. Ir ne vien todėl, kad anksčiau niekuomet nerašiau. Man atrodo, kad vėliau nei man pačiai, nei kam kitam nebus įdomios trylikametės mokinukės išpažintys. Nors iš tikrųjų tai nelabai svarbu, tiesiog aš noriu rašyti, maža to – atvirai pasakoti visa, kas guli ant širdies.

„Popierius atlaiko daugiau nei žmonės.“ Šis pasakymas atėjo man į galvą sėdint parimus vieną iš liūdnųjų dienų. Buvau tokia ištižusi, kad niekaip negalėjau nuspręsti, ar eiti pasivaikščioti, ar būti namie. Taip ir prasėdėjau nepajudėjusi ir niekaip neapsisprendžiau. Iš tikrųjų, popierius bet ką gali pakęsti, o kadangi aš neketinu niekam rodyti šio sąsiuvinio kartoniniais viršeliais ir skambiu pavadinimu „Dienoraštis“ – nebent mano gyvenime kada nors atsirastų draugas arba draugė ir taptų tikru draugu arba drauge, – tai kas kam rūpi.

Štai ir priėjau prie paties svarbiausio: kodėl kilo mintis rašyti dienoraštį. Aš neturiu tikros draugės. <...>

Bet kad prieš akis matyčiau tikrą draugę, apie kurią taip dažnai svajoju, neužrašinėsiu dienoraštin įvairiausių faktų, kaip visi daro; aš noriu, kad šitas sąsiuvinis taptų mano drauge – ir tą draugę aš vadinsiu Kite.

1943 m. sausio 30 d., šeštadienis

Brangioji Kite!

Pyktis mane tiesiog sprogdina, tačiau negaliu išsiduoti. Norėčiau rėkti, verkti, trypti kojomis, bent kartą papurtyti mamą ir net nežinau, ką dar jai padaryti už piktus žodžius, pašaipius žvilgsnius, kaltinimus, kuriais ji mane kasdien apiberia tarsi strėlėmis iš įtempto lanko; tas strėles man taip sunku išsitraukti. Norėčiau sušukti mamai, Margo¹, van Danams, Diuseliui², net ir tėčiui: „Palikite mane ramybėje, leiskit man bent vieną naktį pamiegoti taip, kad pagalvė nebūtų šlapia nuo ašarų, kad man neperšėtų akys ir neplyštų galva. Paleiskit mane, aš nenoriu nieko matyti, nenoriu išvis būti šiame pasauly!“ Bet negaliu. Negaliu pasakoti jiems savo abejonių, parodyti žaizdų, kurias jie patys padarė. Neatlaikyčiau jų užuojautos ar geraširdžių pašaipėlių. Nuo to tik dar garsiau norėčiau rėkti.

Vos prabylu, visiems ima rodytis, kad maivausi, jei tyliau – esu juokinga, jei atsakau – akiplėša, jei į galvą šauna gera mintis – gudri, jei pavargstu – tinginė, jei atkandu kąsnelį viršaus – savanaudė, kvaila, bailė, viską apskaičiuojanti ir t. t. Visą dieną girdžiu, koks nepakenčiamas aš vaikas, ir nors aš tik juokiuosi ir apsimetu neimanti širdin, iš tikrųjų man ne vis tiek. Būtų gerai, jei galėčiau paprašyti Dievo mane pakeisti taip, kad nesukelčiau visų žmonių priešiško.

Deja, tai neįmanoma. Tokio charakterio gimiau. Vis dėlto jaučiu, kad nesu blogas žmogus. Iš visų jėgų stengiuosi visiems įtikti, daug labiau, nei kas kada galėtų tikėtis. Viršuj būdama bandau viską nuleisti juokais, nes nenoriu parodyti savo nerimo.

¹ Margo – Anos sesuo.

² Van Danai, Diuselis – kartu su Anos šeima slėptuvėje gyvenę žydai.

1943 m. spalio 29 d., penktadienis

Mano Brangioji Kite!

Ne visada galiu suvaldyti savo nervus, ypač būna bjauru sekmadieniais. Tada atmosfera namie slogi, mieguista ir sunki kaip švinas. Nesigirdi paukščių čiulbėjimo, mirtina dusinanti tylą kybo ore, ji nepakeliamą, ji traukia mane žemyn, tarsi norėtų nutempti į požeminio pasaulio gelmes. Tokiomis valandomis tėtis, mama ir Margo man pasidaro nesvarbūs. Slampinėjau iš kambario į kambarį, sliūkinu laiptais žemyn, o paskui vėl viršun. Jaučiuosi tarsi paukštė giesmininkė, kuriai pakirpo sparnus ir kuri daužosi į ankšto narvo grotas. Noriu sušukti: „Išleiskit mane! Man reikia oro ir juoko!“ Net nesivarginu atsakinėti, tik atsigulu ant sofos. Miegas padeda: laikas, tylą ir baisi baimė praeina greičiau, nes visa tai sunaikinti neįmanoma.

Tavo Ana

A

1. Ko viliasi Ana rašydama dienoraštį?
2. Kurią dieną mergina pradėjo rašyti dienoraštį? Nurodykite, kuo buvo ypatinga ta diena.
3. Remdamiesi 1942 m. birželio 20 d. įrašu pasakykite, ko merginai labiausiai trūksta.
4. Apibūdinkite Anos emocijas, aprašomas 1943 m. sausio 30 d. Kas jas sukėlė? Nurodykite 3–4 priežastis.
5. O kas lemia Anos nuotaiką 1943 m. spalio 29 d. įrašė?

B

1. Kodėl Ana rašo dienoraštį? Nurodykite 1–2 priežastis.
2. Savais žodžiais paaiškinkite merginos pasakymą: „Popierius atlaiko daugiau nei žmonės.“
3. Kuo skiriasi 1943 m. sausio 30 d. ir spalio 29 d. įrašai nuo ankstesnių? Kokio žanro kūrinius jie primena?
4. 1943 m. sausio 30 d. tekste raskite kalbinės raiškos priemonę, kuria Ana išreiškia savo nepasitenkinimą mamos elgesiu. Kokia tai priemonė? Parašykite sąsiuvinyje pagal pavyzdį.

Kalbinės raiškos priemonė: _____

Citata: _____

5. Remdamiesi 1943 m. sausio 30 d. įrašu nurodykite, kokius vidinius prieštaravimus išgyvena paauglė. Paaiškinkite, kaip ją vertina aplinkiniai ir kaip ji pati vertina save.
6. 1943 m. spalio 29 d. įrašė Ana visai kitokia. Kokios jos pasikeitimo priežastys? Savo atsakymą pagrįskite.

C

1. Pasvarstykite, kuo jums artimos Anos problemos. Atsakykite remdamiesi asmenine patirtimi ir pateikite 1–2 argumentus.
2. Pasakykite, kaip vertinate Anos žodžius apie mamą. Ar jie tinkami ir pateisinami? Kaip, kokiais būdais galima išreikšti savo pyktį ir nepasitenkinimą kitais žmonėmis? Pasidalykite savo patirtimi.
3. Ana buvo priversta daugiau nei dvejus metus slėptis ankštoje slėptuvėje drauge su septyniais žmonėmis. Ji sugalvojo būdą, kaip išspręsti daugelį ją kamavusių problemų, – pradėjo rašyti dienoraštį vaizduotėje susikurtai draugei Kitei. Kaip dar, jūsų manymu, paaugliai galėtų išspręsti nelengvas paauglystės problemas? Kokia pagalba jiems prieinama?

Skaitydami kūrinio ištraukas aiškinkitės, kaip dienoraštyje perteikiami Anos jausmai drauge besislapstančiam vaikinui Peteriui.

2 tekstas

***

Vakar skaičiau Sisės Heister straipsnį apie tai, kodėl žmonės rausta. Atrodo, kad tą straipsnį ji rašė man. Tiesa, aš neraustu, bet visa kita tikrai apie mane. Heister rašo maždaug taip: kai mergaitė virsta paaugle, pasidaro tyli ir uždara, ima galvoti apie nuostabius pokyčius savo kūne. Man kaip tik taip ir yra, todėl pasitaroju metu ėmiau drovėtis mamos, tėtės ir Margo. <...>

Noras su kuo nors pasikalbėti tapo tiesiog nepakeliamas, man net toptelėjo į galvą, pati nežinau kodėl, pasirinkti šiam vaidmeniui Peterį.

***

Nuo šeštadienio daug kas pasikeitė mano gyvenime. O atsitiko štai kas: tada norėjau (ir dabar noriu) visko, bet... mažą dalelę to, ko norėjau, aš gavau.

Sekmadienio rytą pastebėjau (ir labai apsidžiaugiau, atvirai pasakius), kad Peteris visą laiką žiūri į mane. Visai ne taip kaip paprastai. Nežinau, nemoku paaiškinti, koks tai žvilgsnis, bet staiga pajutau, kad ne taip labai jis įsimylėjęs Margo, kaip maniau anksčiau. Visą dieną stengiausi kuo mažiau į jį dairytis, nes kai tik pažvelgdavau, sugaudavau jį žiūrint į mane ir – ką jau čia slėpti – pasijusdavau labai gerai, o šitą jausmą reikia branginti.

***

Ak, aš tokia laiminga! Gal ir jis mane irgi pamažu įsimyli? Šiaip ar taip, jis šaunus vaikiną, tu net negali įsivaizduoti, kaip malonu su juo kalbėtis!

A

1. Pasakykite, ką Ana atrado perskaičiusi Sisės Heister straipsnį.
2. Su kuo ji norėtų pasikalbėti apie savo atradimus?
3. Kas Anai suteikė džiaugsmo?

B

1. Kodėl Ana ima drovėtis artimųjų? Nurodykite priežastį.
2. Paaiškinkite, kodėl merginai nebeužtenka dienoraščio.
3. Vienu žodžiu apibūdinkite įsimylėjusios Anos savijautą. Kokia kalbinės raiškos priemonė ji perteikia?

C

Ar galima teigti, kad rašydamas dienoraštį žmogus pats atsako į daugelį jį kamuojančių klausimų? Kodėl? Remdamiesi Anos Frank „Dienoraščiu“ ir asmenine patirtimi pateikite 2–3 argumentus.

Kai kurie dienoraščio įrašai labai išsamūs – Ana viską fiksuoja valandų tikslumu. Pasirinkite vieną savo dieną ir ją aprašykite.

Data

Valanda	Veiksmai, įvykiai	Komentarai, pastabos, įžvalgos, mintys

Ar jūsų ir bendraamžių gyvenimas ir pasaulėžiūra yra panašūs, ar skiriasi? Pasiklausykite draugų įrašų ir padarykite išvadą.

Dienoraščius rašė ir žymūs Lietuvos poetai Antanas Baranauskas, Salomėja Nėris...

1. Bibliotekoje raskite Salomėjos Nėries „Dienoraščius“ (Salomėja Nėris. *Raštai*. T. 3. Vilnius: Vaga, 1984).
2. Perskaitykite tų „Dienoraščių“ ištraukas (p. 166–167, 223–224, 226–227) ir palyginkite jas su Anos Frank „Dienoraščio“ ištraukomis.
3. Kuo jos panašios ir kuo skiriasi? Sąsiuvinyje nusibraižykite ir užpildykite lentelę.

Asmenybė	Požiūris į meilę	
	Panašumai	Skirtumai
Ana Frank		
Salomėja Nėris		

Pasirinkite temą ir rašykite internetinį dienoraštį (tinklaraštį). Tai gali būti:

- kelionių dienoraštis;
- kokio nors projekto ar veiklos dienoraštis;
- literatūrinis dienoraštis (apie skaitytas knygas);
- minčių ir **aforizmų** rinkinys;
- teatro ar kino kritiko dienoraštis...

➔ Galite remtis internetinio dienoraščio pavyzdžiu (asteatre.wordpress.com/).

Aforizmas – trumpas, vaizdingas, įtaigus posakis, vienu ar keliais sakiniais taikliai išreiškiantis prasmingą mintį, perteikiantis originalią idėją ar nuomonę.

Dienoraštis – chronologiniai datuoti užrašai, kuriuose periodiškai fiksuojami dienos įvykiai, pastebėjimai, išgyvenimai.

Kompozicija – kūrinio elementų išdėstymas, jų tarpusavio ryšys ir santykis su visuma.

Ar galite pamokai pasibaigus rišliais sakiniais atsakyti į šiuos klausimus?

1

- Kokią temą aptarėte?

2

- Kokias sąvokas išsiaiškinate?
- Ką išmokote atlikti?

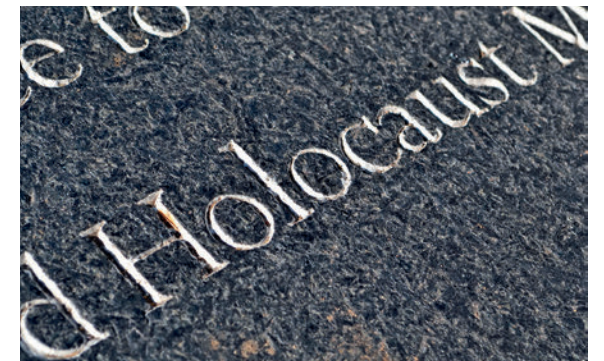
3

- Kaip atsakysite į pamokos klausimą? Formuluoju teiginį ► paaiškinu ► pagrindžiu nagrinėjtais tekstais.

2. Ką gali paliudyti dienoraštis? Anos Frank „Dienoraštis“ Dokumentinis pasakojimas

Ana Frank rašė dienoraštį nuo 1942 m. birželio 12 d. iki 1944 m. rugpjūčio 1 d. Iš pradžių jis buvo skirtas vien sau pačiam. Paskui, 1944 m. pavasarį, Ana išgirdo Gerito Bolkešteino, Olandijos švietimo ministro tremtyje, kalbą per Lėndono radiją. Ministras sakė, kad po karo visi liudijimai apie Olandijos žmonių kančias per vokiečių okupaciją turi būti surinkti ir paskelbti. Kaip pavyzdį jis paminėjo ir dienoraščius.

- Kokią dar vertę, be biografinės, gali turėti dienoraštis?
- Pasvarstykite, ar gali dienoraščio autoriaus žvilgsnis į istorinius įvykius prilygti istoriko požiūriui. Pateikite argumentų.
- Kodėl dienoraščiuose pateikiami istoriniai liudijimai yra vertingi? Nurodykite kelias priežastis.

Skaitydami dienoraščio ištraukas išsiaiškinkite, kas yra genocidas ir holokaustas.

Ana Frank
Dienoraštis
Ištraukos

1 tekstas

Po keturiasdešimtųjų gegužės baigėsi geri laikai: iš pradžių karas, paskui kapituliacija, vokiečių įsiveržimas, ir mums, žydams, prasidėjo kančių keliai. Vieną po kito imta leisti įstatymus prieš žydus, mūsų laisvė dabar smarkiai suvaržyta. Žydai turi nešioti geltoną žvaigždę; žydai turi atiduoti dviračius; žydams draudžiama važiuoti tramvajumi; žydams draudžiama važiuoti automobiliais, net ir asmeniniais; žydams galima apsipirkti tik nuo trijų iki penkių; žydams leidžiama lankytis tik pas kirpėją žydą; nuo aštuntos vakaro iki šeštos ryto žydams draudžiama vaikščioti gatvėse; žydams draudžiama rodytis teatre, kine ir visose pasilinksminimų vietose; žydams draudžiama lankytis baseine, teniso kortuose, ledo ritulio aikštėje ir visose sporto aikštelėse; žydams negalima irkluoti ar kaip kitaip viešai sportuoti; po vakaro aštuntos žydams draudžiama sėdėti tiek savo, tiek bičiulių sode; žydams negalima svečiuotis pas krikščionis; žydų vaikai turi lankyti žydų mokyklas – ir kasdien vis kas nors nauja. Tai viena, tai kita uždraudžia, o gyventi vis tiek reikia. Žaki man sako: „Bijau ką nors daryti – o gal tai uždrausta?“

2 tekstas

Daugybė draugų ir pažįstamų dingo, jų likimas bausis. Kas vakarą gatvėmis važinėja žalios arba pilkos kariškos mašinos. Beldžiasi į kiekvienas duris ir klausinėja, ar ten negyvena žydai. Jei gyvena, tuoj pat paima visą šeimą, jei ne – važiuoja toliau. Niekas negali išvengti jų gnaužtų, nebent pasislėptų. Dažnai vaikšto su sąrašais ir beldžia tik ten, kur žino esant didelį laimikį. Siūlo net užmokestį – kažkiek pinigų už vieną žmogų. Tai panašu į vergų medžioklę senovėje. Ir visai nejuokauju – dedasi pernelyg tragiški dalykai, kad galėčiau juoktis. Dažnai matau gretų gretas gerų, niekuo nenusikaltusių žmonių, vedinų verkiančiais vaikais. Jie eina ir eina, o varo juos keletas tų tipų. Žmonės muša, kankina, kol jie pargriūva. Nieko nepasigaili. Seneliai, vaikai, kūdikiai, nėščios moterys, ligoniai – visi eina drauge į mirtį.

1 skyriaus apibendrinimas. Kontrolinis įsivertinimas

Dabar įsigalėjo įprotis nekęsti ar atsisakyti savo gyvenimo iš tribūnų, laikraščiuose, knygoje, prisiminimuose, jį slapstyti, bijoti įslaptintų dokumentų, laikyti nieko vertais tuos laikotarpius, kurie buvo susiję su politine spauda, kada žmogus būdavo visaip žlugdomas, persekiojamas, niekinamas, verčiamas pasiduoti. <...> Ten, mūsų gyvenime, ir tada buvo visko, dėl ko verta gyventi, atsisakant prabangos, išdavysčių, niekšybės, neapykantos, melo, netikėjimo. <...> To gyvenimo negaliu išsižadėti, nes jis buvo mano, mūsų.

Marcelijus Martinaitis

- Apie kokį istorinį laikotarpį rašo žymus lietuvių poetas Marcelijus Martinaitis?
- Kaip jis vertina savo praeitį?
- Paaiškinkite, ką svarbaus šiuo gyvenimo laikotarpiu išmoko Marcelijus Martinaitis.

Ana Frank Dienoraštis

Ištraukos

***

Argi čia, slėptuvėj, vyresniems sunkiau nei mums, jauniems? Manau, kad ne. Jų pažiūros jau susiklosčiusios, jie pasikliauna savimi, žino, kaip elgtis. Mums, jauniems, dukart sunkiau likti ištikimiems savo pažiūroms tokiais laikais, kai visi idealai išklibinti arba sutriuškinti, kai aikštėn iškilę niekingiausi žmogaus bruožai, kai kiekvienas ima abejoti tiesa ir teisingumu, net Dievu.

Kas teigia, esą vyresniems sunkiau slėptuvėje, veikiausiai nesupranta, jog mums ant galvų užgriuvo daug sunkesnės problemos. Problemos, kurias spręsti mes dar tikriausiai per jauni. Jos slegia mus, verčia ieškoti išeities; tos paieškos dėl mūsų jaunumo be galo sunkios. Galop, kai išeitis jau, regis, rasta, kaipmat viskas dūžta nuo baisių gyvenimo tikrovės smūgių. Stebuklas, kad dar neatsisakiau visų savo vilčių – juk jos juokingos ir neįgyvendinamos. Laikau si jų įsikibusi ir, nepaisydama jokių aplinkybių, tikiu, kad žmogaus širdis iš prigimties gera.

***

Tą naktį tikrai maniau mirsianti, laukiau ateinant policijos, buvau pasirengusi mirti – kaip kareivis mūšio lauke. Džiaugiausi galėsianti paaukoti savo gyvybę už tėvynę. Bet dabar, kai išsigelbėjau, mano svarbiausias noras iškart po karo priimti Olandijos pilietybę. Myliu olandus, myliu savo šalį, man patinka jos kalba. Noriu čia dirbti. Ir net jei man reikėtų kreiptis į pačią karalienę, vis tiek nesitraukčiau, nepasiekusi savo tikslo.

Tampu vis mažiau priklausoma nuo tėvų; nors esu dar visai jauna, drąsiau stoju akistaton su gyvenimu nei mama, stipresnis mano teisingumo jausmas. Žinau, ko noriu, turiu tikslą, savo nuomonę, tikiu ir myliu. Man pakaktų tiesiog būti savimi. Žinau, kad esu moteris, moteris, apdovanota dvasios stiprybe ir drąsa!

Jei Dievas leis man likti gyvai, pasieksiu daugiau nei mama, priversiu išgirsti savo balsą, eisiu į pasaulį ir dirbsiu žmonijos labui!

Žinau, kad pirmiausia reikia drąsos ir laimės!

Iš anglų kalbos vertė Audra Kairienė

Džonas Grynas

Dėl mūsų likimo ir žvaigždės kaltos

Ištrauka

Ekskursiją pradėjome kambaryje, kur buvo rodoma vaizduojanti apie Olandijos žydus, nacių invaziją ir Frankų šeimą. Tada lipome aukštyn, į namą šalia kanalo, kur buvo Oto Franko firma. Laiptai buvo per stūtus ir Ogastui, ir man, bet jaučiausi stipri. Netrukus jau žiūrėjau į garsiąją knygų lentyną, už kurios slėpėsi Ana su šeima ir dar keturi žmonės. Lentyna buvo atstumta, už jos gilumoje mačiau dar vienus laiptus, netgi statesnius ir siaurus, tik vienam žmogui praeiti. Aplink buvo daugybė kitų ekskursantų ir aš nenorėjau užlaikyti eilės į viršų, bet Lidevei kreipėsi:

– Gal malonėtumėte būti kantrūs ir palaukti?

Ir aš ėmiau lipti, Lidevei už manęs nešė vežimėlį, Gasas kopė paskui ją.

Buvo keturiolika pakopų. Vis galvojau apie žmones, laukiančius eilės, daugiausia suaugusiuosius, kalbančius įvairiausiomis kalbomis, ir jaučiausi nesmagiai, jaučiausi kaip šmėkla, kuri vaidenasi norėdama ir paguosti, ir pagąsdinti, bet pagaliau užkopiau ir atsidūrusi nejaukiai tuščiam kambaryje atsišliejau į sieną – smegenys plaučius ramdė: *nieko, nieko, nieko, nurimkite*, o plaučiai skundėsi: *Dieve, mes čia mirštame*. Net nemačiau užlipant Ogasto, bet jis priėjo braukdamas nuo kaktos prakaitą ir pagyrė:

– Tu šaunuolė.

Kelias minutes ramsčiusi sieną nuėjau į kitą kambarį, kuriame Ana slapstėsi su dantistu Fricu Pfeferiu. Jis buvo mažas, be jokių baldų. Net nežinotum, jog čia kas nors gyveno, jei ne nuotraukos iš laikraščių ir žurnalų, kuriomis Ana buvo apklijavusi sieną.

Dar vieni laiptai kilo į kambarį, kur gyveno van Pelsų šeima, – dar statesni už anuos ir net aštuoniolikos pakopų, vos ne kaip kopėčios. Priėjusi prie slenkščio pažvelgiau aukštyn ir nutariau nepajėgsianti užlipti, bet ir supratau, jog vienintelis būdas nugalėti – lipti.

– Grįžkime, – už nugaros pasiūlė Gasas.

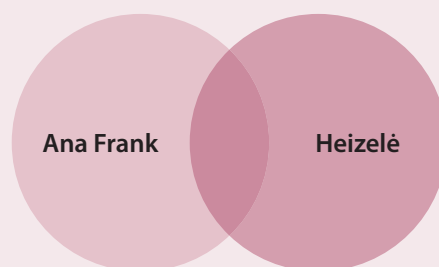
– Viskas gerai, – tyliai tarčiau. Kvaila, bet nesilioviau manyti esanti jai *skolinga*, – na, Anai Frank, – nes ji mirė, o aš ne, nes ji tūnojo tyliai, laikė užtrauktas portjeras, viską darė kaip liepiama ir vis tiek mirė, vadinas, turiu užlipti šiais laiptais ir pamatyti visą likusį pasaulį, kuriame ji gyveno iki ateinant gestapininkams.

Iš anglų kalbos vertė Zita Marienė

1. Kodėl suaugusiesiems lengviau išgyventi sunkiu laiku? Atsakykite remdamiesi Anos Frank „Dienoraščio“ ištrauka. (2 taškai)
2. Mergina įrodinėja, kad jaunuoliams sudėtingiau prisitaikyti prie istorinių sukrėtimų. Nurodykite 2–3 jos argumentus. (2 taškai)
3. Ką Ana laiko stebuklu baisioje gyvenimo tikrovėje? (1 taškas)
4. Antroje „Dienoraščio“ ištraukos pastraipoje raskite paradoksą. Kaip jis padeda atskleisti Anos charakterį ir įsitikinimus? (2 taškai)
5. Kas padeda merginai išlikti tvirtai sudėtingoje situacijoje? Nurodykite 2–3 vertybes. (2 taškai)
6. Prisiminkite Džono Gryo romaną „Dėl mūsų likimo ir žvaigždės kaltos“ ir pasakykite, kodėl kūrinio veikėjai Heizelei Anos Frank muziejaus laiptai buvo pernelyg statūs. (1 taškas)
7. Romano ištraukos trečioje pastraipoje raskite kalbinės raiškos priemonę (Kalbinės raiškos priemonės). Paaiškinkite jos paskirtį. (2 taškai)
8. Kodėl Heizelė iš paskutiniųjų stengiasi užlipti laiptais? Nurodykite priežastį. (1 taškas)
9. Ką šioje ištraukoje simbolizuoja laiptai? (1 taškas)

10. Užpildykite Veno diagramą – nurodykite bent po du Anos ir Heizelės charakterio, gyvenimo aplinkybių panašumus ir skirtumus. (2 taškai)

1. Pasakykite 2–3 dienoraščio kaip žanro ypatumus. (2 taškai)
2. Nurodykite 2–3 dienoraščio rašymo tikslus. (2 taškai)
3. Dėl ko Anos Frank „Dienoraštis“ toks vertingas? Pasakykite pagrindinę priežastį. (1 taškas)
4. Ko iš Anos Frank „Dienoraščio“ gali pasimokyti kiekvienas jaunas žmogus? Pasakykite 2–3 dalykus. (2 taškai)
5. Kokios problemos aptariamose Iščoko Mero novelėse „Sunkūs žingsniai“? Nurodykite 1–2 problemas. (1 taškas)
6. Kokie pasikartojantys motyvai sieja Iščoko Mero apysakos „Geltonas lopas“ noveles? Nurodykite du motyvus. (2 taškai)
7. Kokia netikėta atomazga baigiamos Iščoko Mero novelės „Sunkūs žingsniai“ ir „Mane paėmė...“? (2 taškai)
8. Kokia istorinio laikotarpio problema atskleidžiama Iščoko Mero novelėje „Mane paėmė...“? (1 taškas)
9. Pasakykite 2–3 ypatybes, būdingas publicistiniam stiliui. (2 taškai)
10. Prisiminkite 1–2 administracinio stiliaus požymius. (1 taškas)

Taškai	Pažymys
32–31	10
30–28	9
27–24	8
23–21	7
20–18	6
17–15	5
14–12	4
11–8	3
7 ir mažiau	2

Dažnai vyresnės kartos žmonės sako, kad dabartinis jaunimas nepatyrė sunkumų, todėl nesuvokia tikrosios gyvenimo vertės, į viską žiūri paviršutiniškai. Įsivaizduokite, kad dalyvaujate diskusijoje „Kada suvokiama tikroji gyvenimo vertė?“, ir išsakykite savo požiūrį.

1. Užpildykite lentelę, atsakykite į klausimą.

Kūrinio veikėjas	Kūrinio autorius	Kūrinio žanras, pavadinimas	Kada žmogus suvokia tikrąją gyvenimo vertę?
Ana Frank			
Jurgis Kevėla			
Vaikas žydukas			
Heizelė			
...			

2. Išsirinkite vieną atsakymą, suformuluokite teiginį ir, laikydamiesi pastraipos struktūros reikalavimų (Kaip rašyti pastraipą), parašykite 80–100 žodžių samprotavimo rašinio pastraipą.
3. Parašę pastraipą perskaitykite ir pasitikrinkite:
  - ar aiškiai suformulavote teiginį: atsakėte į iškeltą klausimą, nurodėte tik vieną aspektą, vartojote reikšminių žodžių;
  - ar aiškus rašymo tikslas ir adresatas;
  - ar visi pastraipos sakiniai pagrindžia teiginio mintį;
  - ar argumentuodami rėmėtės kultūrine ir asmenine patirtimi;
  - ar apibendrinote pastraipą, ar jos išvada susijusi su teiginio mintimi ir pateiktais argumentais;
  - ar nereikia kai kurių sakinių išbraukti, pakeisti kitais, išplėsti, suglaudinti;
  - ar nekartojote tų pačių žodžių, ar tinkama sakinių struktūra, ar tekstas vaizdingas;
  - ar neliko rašybos ir skyrybos klaidų.
4. Patikrinę perrašykite pastraipą į švarraštį.

Apmąstykite ir įsivertinkite, kaip sekėsi mokytis. Jei reikia, pasitarkite su draugais, mokytojais ar tėvais.

Perskaitykite Dalios Grinkevičiūtės knygos „Lietuviai prie Laptevų jūros“ ištraukas. Skaitydami žymėkitės istorinius faktus.